

Motion till riksdagen 2020/21:3280

av Roger Haddad m.fl. (L)

Grundskola med kunskapsfokus

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en grundskola med kunskap som huvuduppdrag och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska vara statlig senast den 1 januari 2026 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att stävja den pedagogiska segregationen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka undervisningstiden i grundskolan med särskilt fokus på svenskämnet i de tidiga årskurserna och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att göra det fria skolvalet mer inkluderande och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ha höga krav på alla skolor och ge Skolinspektionen tydliga verktyg att agera skyndsamt mot skolor som inte håller måttet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även befattningar som skolchef och rektor ska ingå i ägar- och ledningsprövningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydlig och tidiga former av kunskapsuppföljningar i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda satsningar på speciallärare och fler särskilda undervisningsgrupper för elever med behov och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla arbetet med spetsutbildningar i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att säkra elevernas rätt till trygghet och studiero i skolan samt stärka lärarnas mandat i klassrummet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Grundskolan ska inte bara förmedla grundläggande kunskaper och färdigheter till alla elever, den ska även lägga grunden för individens utveckling och samhällets framtid. Det är därför av största vikt att kunskap är skolans huvuduppdrag och att det är genomgående i det fortsatta reformarbetet som Liberalerna menar att den svenska grundskolan är i behov av.

Liberalerna har alltid satt skolan först. Under vår tid i regeringsställning tog vi initiativ till ett omfattande reformarbete som syftade till att stärka skolans fokus på kunskap, öka trygghet och studiero samt stärka lärarnas roll som kunskapsförmedlande auktoriteter i klassrummet. Det gav resultat i form av att den nedåtgående trenden i de internationella kunskapsmätningarna bröts. Den första kullen som genomgick den grundskola Liberalerna tog ram var också den första kullen elever som presterade över genomsnittet i samtliga kunskapsområden i PISA-mätningen för första gången på över ett decennium.

I den politiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna, det s.k. januariavtalet, har vi säkerställt att reformarbetet för den svenska skolan fortsätter. Detta genom reformer som exempelvis syftar till att revidera läroplanen genom ökad betoning på kunskap och faktakunskaper samt ett förverkligande av vårt förslag om att göra grundskolan tioårig. Det handlar även om åtgärder för ökad studiero, exempelvis mobilförbud samt en nationell plan för trygghet och studiero i skolan. Minst lika viktigt är de delar av avtalet som berör reformer för att fler elever ska få rätt stöd i tid.

Liberalerna släpper inte skolan. Vi har högt uppsatta ambitioner för den svenska grundskolan. Det kan bara realiseras med en genomtänkt reformpolitik som vågar ta strid för en skola där kunskap sätts i första rum.

Statlig skola senast 2026

Socialdemokraternas kommunalisering av det svenska skolväsende var ett stort misslyckande som har givit upphov till försämrad kvalitet och minskad likvärdighet. Inom ramen för januariavtalet har Liberalerna säkerställt att ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan ska tas fram. Liberalerna menar att det är avgörande att nu en färdplan för förstatligandet av skolan ska tas fram. Målet ska vara att ett statligt huvudmannaskap för skolan är på plats senast den 1 januari 2026.

Med staten som huvudman skapar vi både bättre förutsättningar för långsiktigt hållbara villkor för den svenska skolan samtidigt som likvärdigheten blir bättre. Ett statligt huvudmannaskap skulle skapa bättre möjligheter att öka läraryrkets status, ge dem ökad autonomi och samtidigt förbättra styrningen av den svenska skolan.

Läraryrket är både allvarligt och skevt fördelat

Lärare med goda ämneskunskaper och ledaregenskaper är helt avgörande för undervisningens kvalitet. Det är därför av stor vikt att läraryrket är attraktivt och att lärarutbildningarna håller hög kvalitet. I motionen om lärarfrågor presenteras flera förslag som syftar till att återupprätta attraktiviteten i läraryrket och samtidigt skapa lärarutbildningar som präglas av kvalitet samt har god vetenskaplig förankring.

Det är samtidigt ett allvarligt problem att läraryrket utbredning är skevt fördelat, då den i synnerhet drabbar skolor med ett mer utsatt elevunderlag. Studier har funnit att det som kallas för pedagogisk segregation, vilket innebär att lärarkompetensen är lägre på skolor med ett socioekonomiskt svagare elevunderlag, både är kraftig och har ökat i Sverige under de senaste decennierna. Liberalerna menar att skolan ska vara som starkast där elevernas förutsättningar är som svagast. Därför vill vi satsa på att bryta den pedagogiska segregationen, bland annat genom satsningar på att skapa mycket bättre arbetsvillkor för lärare i utsatta områden.

Klassresan ska börja i skolan

Varje tredje elev i utsatta områden når inte gymnasiebehörighet. Det är ett underbetyg till hela den svenska skolan som kräver en palett av åtgärder för att få bukt med.

Liberalerna menar att insatser som är särskilt gynnsamma för skolsvaga elever nästan alltid även gynnar alla andra elever. Det betyder att det finns goda skäl att fokusera på de åtgärder som är mest effektiva för att förhindra skolmisslyckanden.

Liberalerna vill ge alla nyanlända elever oavsett ålder extra lektioner i svenska och låta rektorerna få större möjlighet att anpassa läroplanen efter elevens unika behov och förutsättningar. Liberalerna vill också halvera sommarlovet för nyanlända elever som behöver mer tid att läsa svenska. Vidare vill Liberalerna även öka undervisningstiden i svensk skola, så att den närmar sig OECD-snittet. Inte minst bör denna utökning av undervisningstiden ske i grundskolans lägsta årskurser, och med särskilt fokus på svenskämnet.

Ett mer inkluderande skolval

Att elever och familjer ska kunna få välja skola är en frihetsfråga. Liberalerna värnar det fria skolvalet och står upp för individens möjlighet att genom aktiva beslut påverka sin skolgång och sitt liv. Samtidigt ser vi att det finns behov av att reformera dagens system för skolval, så att det får en mer inkluderande funktion.

Liberalerna vill skapa en gemensam administration av skolköer. Genom att samordna och centralisera skolvalet genom ett system där alla skolor i närområdet, både kommunala och fristående, ingår kan trösklarna för skolvalet slipas ner. Val av och ansökan till olika skolor kommer underlättas när elever och föräldrar kan få samlad information och en tydlig överblick över vilka möjligheter till skolval de har. Liberalerna vill även införa regler för hur ofta elever får göra skolbyten, för att förhindra att elever hoppar runt mellan olika skolor under pågående läsår.

Liberalerna ser att det behövs förändringar i kösystemen för att skapa möjligheter för nya elever att få plats i populära skolor. En möjlighet är att barn ska kunna ställas i kö till förskoleklass och första årskursen i grundskolan det år de fyller 5 år och till andra årskurser tidigast året före skolstart. Liberalerna vill även ge kommunerna ökad möjlighet att aktivt arbeta mot segregation, bland annat genom att ge dem möjlighet att i begränsad omfattning från närhetsprincipen för att få till stånd en jämnare fördelning av nyanlända och asylsökande i skolorna på samma sätt som de fristående skolorna i dag

kan frånga kösystemet. Vi vill även att alla skolor, så väl fristående som kommunala, ska avsätta en andel av platserna till nyanlända elever. Detta i syfte att förhindra att stora grupper nyanlända elever ansamlas på vissa skolenheter, vilket försvårar integrationen.

En grundläggande förutsättning för att systemet med skolval ska fungera är att skolstatistik är offentlig information som inte bara allmänheten har rätt att tillgå, det ska också vara lätt att tillgå den. Utan offentlig skolstatistik försvinner möjligheten för elever och föräldrar att göra ett informerat skolval och insyn, granskningar samt uppföljningar av exempelvis journalister, allmänhet, forskare och myndigheter försvåras. Insyn i skattefinansierad verksamhet, och då särskilt i sådan verksamhet som bedriver myndighetsutövning, är en viktig principiell fråga för liberaler.

Höga krav på alla skolor

Det är angeläget att tillståndsprocessen för fristående skolor ska föregås av en skarp ägar- och ledningsprövning. Såväl tillstånd som ägar- och ledningsprövning ska kunna omprövas vid större ägarförändring eller andra större förändringar i verksamhetens förutsättningar. Kraven ska vara likvärdiga oavsett huvudman.

Liberalerna vill även att Skolinspektionen ska ges utökat mandat och de resurser som krävs för att på ett mer aktivt sätt stänga skolor som inte ger eleverna den kvalitativa skolundervisning de har rätt till eller där huvudmännen inte följer läroplanen till exempel om jämställdhet och likabehandling. Tvångsförvaltning och nedläggning av förskolor eller skolor som inte klarar sitt uppdrag eller bryter mot lagen ska kunna genomföras skyndsamt, oavsett huvudman. En närliggande och mer framgångsrik huvudman ska kunna ta över verksamheter från en huvudman som missköter sitt uppdrag.

2019 infördes ägar- och ledningsprövning i skollagen. Fokus ligger på styrelsen, ägare samt bolagets ekonomi. När Skolinspektionen granskar verksamheten ska även styrelsens samlade kompetens, lämplighet och insikt om skollagen prövas. Liberalerna menar att detta självfallet även ska omfatta skolledningen. Vi menar att befattningar som skolchef och rektor också ska ingå i kretsen som bedöms i en ägar- och ledningsprövning, så är det inte idag. Skollagen måste skärpas och riksdagen bör tillkännage som sin mening till regeringen att skollagen ändras.

Tydlig kunskapsuppföljning i grundskolan

Liberalerna gillar betyg i skolan. Det motiverar eleverna till ansträngning och är ett tydligt sätt att kommunicera hur det går för eleverna i skolan. Liberalerna vill att betyg ska ges från årskurs 4 i den svenska grundskolan. Det är dock viktigt att det redan tidigare än så finns diagnostiska test för att fånga upp elever som riskerar att inte nå målen. Liberalerna vill bland annat införa ett kunskapsmål för svenska språket under första skolåret, ett mål som tydligt ska visa vad eleverna ska kunna avseende bland annat att läsa och skriva. En avstämning ska ske genom ett diagnostiskt test i mitten av vårterminen i årskurs 1. För de elever som inte når målen för godkänt ska extra lektioner i läs- och skrivinläring sättas in direkt.

Vidare är betygsinflationen ett påfallande stort problem i grundskolan. Det måste adresseras. Liberalerna har länge drivit att de nationella proven ska digitaliseras och rättas centralt, något som nu kommer att realiseras i och med januariavtalet. Det är bra, men Liberalerna vill gå ännu längre. Exempelvis vill vi att alla skolor som missköter sig, oavsett om de är fristående eller kommunala, ska tvingas vidta åtgärder för att minska skillnader mellan betyg och resultat i de nationella proven. I det fall att det rör sig om en friskola ska ett systematiskt fusk med betygen ytterst kunna resultera i indraget tillstånd.

Inkluderingsstanken har gått för långt

Det behövs fler särskilda undervisningsgrupper i svensk grundskola, för att kunna möta eleven utifrån elevens unika behov och förutsättningar. En del elever bör kunna få all sin undervisning i en sådan grupp i stället för i en hel klass, andra ska kunna få undervisning i den lilla gruppen under en begränsad tid, i vissa ämnen eller under vissa moment.

Fler elever behöver gå ett extra år i grundskolan. Detta bör ske så tidigt som möjligt. Elever som inte når de mest centrala målen på de nationella proven i årskurs 3 bör i normalfallet gå ett extra år på lågstadiet. I dag måste rektor i sitt beslut motivera varför en elev med underkänt går kvar ett år. I framtiden bör en rektor också kunna motivera varför en elev med underkänt skickas vidare till nästa årskurs, trots att man vet att sannolikheten för misslyckande är mycket stor.

Det behövs också specialskolor och resursskolor för elever med de allra största svårigheterna, till exempel omfattande funktionsnedsättning. Den trend som svept över

svenskt skolväsende där dessa skolenheter har utvecklats har varit olycklig. Såväl särskolan som specialskolan ska vara kvar som egna skolformer. Sverige behöver fler speciallärare. Vi bör inom tio år komma upp i Finlands nivå, vilket betyder att vi behöver dubblera antalet som examineras varje år från ungefär 800 till 1 600.

Det finns även ett behov av åtgärder för att fånga upp elever med långvarig problematisk frånvaro, så kallade hemmasittare. Det är en stor grupp av elever som slås ut från skolan i dag. Liberalerna menar att det är särskilt viktigt att den här gruppen av elever får den hjälp de har rätt till. Det kan exempelvis vara i form av pedagogisk stöd, speciallärare och särskilda hjälpmedel för dyslektiker. Liberalerna menar även att elever med särskilda behov som skriver nationella prov ska få använda samma hjälpmedel de normalt får ha i undervisningen. Vidare vill Liberalerna säkerställa att det finns specialskolor som kan erbjuda anpassad skolgång, exempelvis för elever med autism.

Utveckla spetsutbildningarna

På samma sätt som undervisningen måste anpassas för de elever som riskerar att halka efter är det avgörande att vi också skapar utrymme för de elever som har behov av ytterligare utmaningar för att komma vidare i sin kunskapsutveckling. Det gäller såväl begåvade elever som särskilt begåvade elever. Försöken med spetsutbildningar inom gymnasieskolan har funnits sedan 2009, och utökades 2012 till grundskolan där elever kan välja att läsa gymnasiekurser. I dag ingår 24 skolor i försöksverksamheten med spetsutbildningar i högstadiet. Liberalerna vill att spetsutbildningar ska permanentas och antalet minst fördubblas.

Studiero och trygghet i klassrummet

I svensk skola ska alla elever och lärare känna sig trygga. Lektionerna ska präglas av studiero och eleverna ska känna att skolmiljön bidrar till motivation. Vi vet att dessa förutsättningar skiljer sig avsevärt bland landets skolor. För att skapa bättre förutsättningar för en jämlik och trygg grundskola i Sverige ser Liberalerna ett behov av ett brett ordningslyft. Det handlar bland annat om att stärka lärarnas mandat att agera mot ordningssituationer, men även om att införa mobilförbud i skolan i enlighet med skrivelsen i januariavtalet.

Vidare vill Liberalerna agera mot utvecklingen att allt fler lärare känner sig utsatta av elever eller föräldrar. Vi vill bland annat reformera dagens anmälningssystem, så att lärare inte hotas av en elev eller förälder om anmälan till Skolinspektionen. Alla skolor ska införa förväntansdokument som föräldrar och elever ska underteckna. De ska specificera vilka regler som gäller och vilka konsekvenser regelövertramp medför. Därtill vill Liberalerna införa konsekvenstrappor i skolor, som tydligt ska redovisa vilka konsekvenser regelövertramp medför för eleverna.

Roger Haddad (L)

Maria Nilsson (L)

Lina Nordquist (L)

Christer Nylander (L)

Allan Widman (L)

Johan Pehrson (L)

Gulan Avcı (L)

Mats Persson (L)